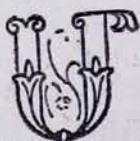

Խ Մ Բ Ա Գ Ր Ա Կ Ա Ն

Ս. ԷԶՄԻԱԾՆԻ ՀՈԳԵՎՈՐ ՃԵՄԱՐԱՆԸ

այր Աթոռի նորաբաց Հոգևոր Ճեմարանը, որ քակոխել է իր գոյութան 7-րդ տարին, նորին Ս. Օծություն Ս. Ս.

Գեորգ Զ. Վեհափառ Հայրապետի ամենա-կարևոր ձեռնարկումներից մեկն է հանդի-սացել: Սկզբնավորության առաջին խսկ օրե-րից, Հոգևոր Ճեմարանը Վեհափառ Հայրա-պետի ուշադրության կենտրոնումն է եղել, նրա սրտի ամենամոտիկ հաստատությունը հանդիսացել: «Իմ ցանկություններից երկուսն ամենից կարևորներն են համարում,— գրել է Վեհափառն իր հայրապետական անդրա-նիկ կոնդակում,— առաջինը՝ տեսնել Մայր Տաճարը հորոված և երկրորդը՝ նորաբաց Ճեմարանի շրջանավարտներով ի վիճակի գտնվել ծածկելու Հայաստանյայց եկեղեցու ասպարեզում եղած բացը»:

Վեհափառ Հայրապետի ցանկության և ծրագրի համաձայն, Հոգևոր Ճեմարանը կոչ-ված է մեծ ու պատվավոր դեր կատարելու Հայաստանյայց Առաքելական եկեղեցու կյանքում՝ իր կոչման ու պարտականության գիտակցող, բարեկիրք, հայրենասեր հոր հո-գևորականություն պատրաստելու ասպարի-զում:

Այսօր ուրախությամբ պետք է արձանա-գրել, որ այս կարճ ժամանակում, Հոգևոր Ճեմարանը ավելի է իր անդրանիկ հոգևոր հուներ. 12 հոգի ավարտող ուսանողներից սարկավազական կոչում են քնդունել: Ճիշտ է, համեստ է այդ հուներ, իբրև սկզբնավո-րություն, բայց մեծ ու հուսադրիչ է նրա ա-զդաս հեռանկարը, բարոյական նշանակու-թյունը:

Դառն, ողբերգական նակատագիր էր վի-ճակվել հայ ժողովրդին և Հայաստանյայց Առաքելական եկեղեցուն Համաշխարհային

առաջին պատերազմի տարիներին: Հայ հո-գևորականությունը, հավատարիմ իր դարա-վոր ազգային ավանդներին, ի գլուխ իր հա-վատացյալ հոռին, ապրել է իր պատմու-թյան ամենաողբերգական էջերից մեկը: Թա-փուր են դեռնում մինչև այսօր 1915 թվականի մեծ եղեռնից հետո երբեմնի ծաղկյալ հո-գևոր կենտրոնները Հայաստանյայց Առաքե-լական եկեղեցու: Երբեմնի Հայաստանից դուրս գտնվող հազարավոր շեն ու պայծառ վանեհներից, հոգևոր մշակութային կենտրոն-ներից մնացել են միայն Երուսաղեմն ու Անթիլիաք:

Հարկավոր էր ուժի կանգնեցնել Հայաս-տանյայց Առաքելական եկեղեցին, նոր շունչ, կենդանություն տալ նրան, հուսացած շարքեր համայնել նոր ուժերով ու նորից եկեղեցին դնել իր հոգևոր կոչման և նշա-նակության բարձրագույն դերի վրա:

Հայաստանյայց Առաքելական եկեղեցու վերականգնման նիզերը, Համաշխարհային առաջին պատերազմի մեծ այնկոծությունից հետո, մասամբ հաջողությամբ պսակվեցին Երուսաղեմում: Հատկապես Գուրյան և Գու-րակյան պատրիարքների շնչով հասակ է առել շնորհալի հոգևորականների մի նոր սերունդ, որը ոչ միայն տերունական սուրբ տեղերում արիաքար պաշտպանում է ազգա-յին-եկեղեցական մեր դարավոր իրավունե-ները, այլ նաև Վեհափառ Հայրապետի ցան-կությունների և հրահանգների համաձայն, Հայաստանյայց Առաքելական եկեղեցու հո-գևոր սպասն է կատարում մեր թեմերում:

Անթիլիասում, Ս. Բարսեղե արքունիից Լ՛մանավանդ Ս. Գարեգին Վեհի դեկավարու-թյամբ, հասակ է առել հույնախ շնորհալի հոգևորականների մի նոր սերունդ, որ լրիվ չափով մատակարարում է կիլիկյան տարա-գիր թեմերի հոգևոր սպասը: «Այժմ վստահ

կարող ենք լինել,— նշել է Վեհափառ Հայրապետը.— Ս. էջմիածնի ձեմարանը, Ս. Նրուսադեմի, Տանն Կիլիկիա ընծայարանների հետ, ըստ ամենայնի ի վիճակի կլինեն հայ ժողովրդի հոգևոր-եկեղեցական կարիքներն հոգալու և նորա կրոնական դաստիարակության գործը բարձր մակարդակի վրա դնելու, որն այնքան կարևոր է հայ ժողովրդի հոգևոր զարգացման, կուլտուրական բարձրացման և ազգային ինքնագիտակցության զարգացման համար»։

Ս. էջմիածնի Հոգևոր ձեմարանը, իբրև Հայաստանյայց Առաքելական եկեղեցու կենտրոնական հոգևոր դպրոցը, է՛լ ավելի պետք է մեծացնել, նվազացնել, ինչպես եղել է անցյալում, ինչպես վայել է Ամենայն Հայոց Հայրապետության դիրքին և հեղինակությանը։

Ս. էջմիածնի Հոգևոր ձեմարանը գոյություն է ունեցել 5-րդ դարից։ Ս. էջմիածինը, ճին Վաղարշապատը, շատ հնուց եղել է հայ ժողովրդի քաղաքական և կրոնական կենտրոն։ Վաղարշապատ մայրաքաղաքում էին նստում և՛ քաղափորը և՛ կարողիկոսը. այնտեղ էր առաջին մեծ քրիստոնյաների հոգեվոր դպրոցը, աշակերտների մեծ խմբերով, որոնք եկել էին Վաղարշապատ՝ «ի կողմանց և ի գաւառաց Հայաստան աշխարհի, լորդեայք և դրդեայք հասանէին ի բազեայ աղբիւրն գիտութեան Աստուծոյ՝ Բանգի յԱշխարհաւեան գաւառին քղխեցին հայոց շնորհ պատուիրանացն Աստուծոյ» (Կորյուն)։

Մեծ է եղել անցյալում, մեր ժողովրդի մշակույթի պատմության մեջ, մեր հոգևոր նեմարանների, ընծայարանների, վանքերի դերը։ Հայաստանյայց Առաքելական եկեղեցին անցյալում կատարել է իր ժամանակի համար խոշոր մշակութային-յուսավորական գործ իր վանքերով, հոգևոր կենտրոններով, որտեղ մշակվել, զարգացել և ապա պահվել պահպանվել են մեր մշակույթի բանկազին գանձերը՝ մատենագրությունը, արվեստը, գիտությունը, գրչագրությունը։

Մեծ ու պատվավոր է եղել վանքերի, հոգևոր նեմարանների դերը մեր մշակույթի պատմության մեջ։ Վանքերում ծաղկած գիտությունը, մատենագրությունը, արվեստը, արդյունք են մեր ժողովրդի հոգևոր, բարեպաշտական զգացմունքների և հայ հոգևորականության երկնատուր վաստակին։ Տաթև, Սանահին, Հաղբառ, Գլաձոր, Կարմիր վանք, Սիս, Աղբամար, Նրուսադեմ, էջմիածին անուններն անցել են վաղուց մեր մշակույթի պատմության մեջ, իբրև հոգևոր մշակույթի կենտրոնները։ Խոսելով միայն 19-րդ դարի 70-ական թվականների էջմիածնի Գեորգյան ձեմարանի մասին, պետք է նշել, որ այն շատ կարևոր դեր է կատարել հայ

ժողովրդի պատմության վերջին հիսնամյակում։ Գեորգյան ձեմարանը ավել է աճ միայն բարձր հոգևորականության հրաշալի, գիտնական մի սերունդ, այլ նաև հայագետների, բանաստեղծների, պատմաբանների, մանկավարժների մի պատկառելի սերունդ։

Ս. էջմիածնի Հոգևոր ձեմարանը ուղղակի շարունակությունն է անցյալի Գեորգյան ձեմարանի, ավելի հոգևոր մասնագիտական կրթությամբ։

Անցյալում Հայաստանյայց եկեղեցին, բացի իր գլուխ հոգևոր սպասից, կատարել է նաև հասարակական, մշակութային-յուսավորական աշխատանք։ Ի պատիվ նրա, պետք է արձանագրել, որ նա իր հասկացած ձևով շատ շնորհիմնակա գործ է կատարել մեր մշակույթի զարգացման գործում։ Այժմ, հայրենի բարեխնամ կառավարության անկախության դեպքում, նա, սիրահոժար, իր օրինավոր տիրոջն է վերադարձրել ժողովրդական կրթության ողջ պատասխանատվությունը. դրանով շահել են լույս Հայաստանյայց եկեղեցին և հայ մշակույթը։ Այսօր Սովետական Հայաստանի դարոցներում սովորում է ավելի քան 300.000 մարդ։ Միայն հետպատերազմյան տարիներին մեր ռեսպուբլիկայում կառուցվել է 95 նոր դպրոցական շենք։ 1952 թվականին մեր ռեսպուբլիկայի բարձրագույն ուսումնական հաստատությունները ավել են զանազան մասնագիտությունների գծով 2.500 շրջանավարտ, այդ թվում 1.080 մանկավարժ, հայկաբան, հայ գրականության, հայ պատմության մասնագետներ։

Այժմ Հոգևոր ձեմարանն առանձնապես կոչված է Հայաստանյայց Առաքելական եկեղեցու համար նոր երիտասարդ հոգևորականություն պատրաստելու պատասխանատու գործին, քե՛ն՝ Սովետական Միության և քե՛ն՝ արտասահմանյան հայ եկեղեցիների համար։ Ա՛յս պիտի կազմի նրա աշխատանքի հիմնական խնդիրը։ Ա՛յս է պահանջում և եկեղեցին։ «Կրօնաւորութիւն սուրբ և աւարատ առ ի յԱստուծոյ և ի չօրէ աւս է, այցելու լինել որբոց և այրեաց ի նեղութեան իրեանց, անարատ պահել գանձն յաշարհէ» (Ընդհ. բուդք Հակոբ առաք., Ա. 27), ըստ առաքելական հրահանգի։

Պետք է բարձրացնել Հայաստանյայց Առաքելական եկեղեցու հոգևոր կոչումն ու նշանակությունը։ Այդ նպատակի համար է կյանքի կոչված Հոգևոր ձեմարանը։ Վեհափառ Հայրապետի ցանկությունն է՝ այն դարձնել «աղբիւր բազեայ գիտութեան Աստուծոյ» հայ ժողովրդի հոգևոր կյանքում. նոր հոգևորականության պատրաստության գործում։ Վեհափառ Հայրապետի սրտազին

ցանկությունն է՝ համառ ու հետևողական աշխատանքով, անդու կերպով աշխատել համալրել հայ հոգևորականության տակավ չհասնող շարքերը, ավելի կրթված, գիտակից, հոգեկից մարդկանցով, որոնք կարողանան բարձր պահել Հայաստանյայց Առաքելական եկեղեցու հմայքը, պատմական նշանակությունը, հայրենական սուրբ կրոնի բույրը, ազգային մայրենի լեզուն, հայրենասիրության դրոշմը:

Վեհափառ Հայրապետի ցանկությունն է, Հոգևոր ձեմարանի միջոցով, Հայաստանյայց Առաքելական եկեղեցին դարձնել մեր օրերում շնչող, կենդանի և անհրաժեշտ մի հաստատություն, հայ հավատացյալ ժողովրդի հոգևոր նկարագրի, բարոյական բարեմասնությանը զարգացման գործում, ազգային նկարագրի անաղարտ պահպանման բնագավառում:

Այսօր, ավելի քան մի այլ ժամանակ մեր եկեղեցական պատմության մեջ, Ս. Էջմիածինը ունի բոլոր հնարավորությունները դառնալու, իրապես, միակ, ամբողջական, հոգեվոր կենտրոն հայության, իր Հոգևոր ձեմարանով, մամուլով, հայ հավատացյալ ժողովրդի անկեղծ հավատով: Դժբախտություն է, որ այսօր մեր հոգևորականության որոշ տեղերը դեռևս չունեն համապատասխան մասնագիտական հոգևոր դաստիարակություն և կրթություն: Պետք է վնասակապես բարելավել հայ հոգևորականության վիճակը, ստեղծել նշուխական, բարոյական, կենցաղային բոլոր պայմանները, հոգևոր ասպարեզը դարձնել հրապուրիչ, առինճեղ մի ասպարեզ, ինչպես եղել է անցյալում:

Վեհափառը անշուշտ շատ բան կարող է անել և անում է նոր հոգևորականության ֆրիստոնեական, հայեցի դաստիարակության գործում: Նա Հոգևոր ձեմարանը, ուսանողությանը շրջապատել է հայրական գուրգուրանքով: Բայց վարդապետ ու ֆահանա, բարոյական ու մտավոր պատրաստությամբ երկնքից չեն իջնում միանգամից պատրաստ ու կազմակերպված: Ազգային-եկեղեցական կյանքում ոչ մի արժեքավոր ու մնայուն գործ չի կատարվել և չի կարող կատարվել յակ բարի ցանկություններով: Հարկավոր է մտածել, ազգային-եկեղեցական ընդհանուր շահերից ելնելով: Հարկավոր են վերկից եկած, քաջ մտածված ու կշռված հայրապետական հրամանները տառ առ տառ կատարողներ, որոնք հասկանան իրենց պարտականությունն այնպես, ինչպես Վեհափառն է հասկանում: Հարկավոր է շփոթ երազներին մարմին տալ,

ցանկություններն իրականացնել: Վերջիվերջի Բանին և մի լսելիք միայն համաբնույթի գանձին», որովհետև, «Հաստատանց գործոց մեծապիսե»: Այլ է կամենալը, այլ է կատարելը:

Հոգևոր ձեմարանը դրամական խաչար գումարներ պահանջող հաստատություն է: Գեորգ Գ.ի օրով Մայր Աթոռի տարեկան բյուջեի կեսից ավելին ծախսվում էր ձեմարանի վրա: Այժմ Հոգևոր ձեմարանի ամբողջ ծախսը հոգում են Մայր Հայրենիքի եկեղեցական քեմերը: Սփյուռքի մեր քեմական առաջնորդները, քեմական խորհուրդները, հովվական տեսչությունները շատ փչ բացառությամբ հետաքրքրվում են Հոգևոր ձեմարանի տնտեսական հարցերով: 1945 թվականին, ազգային-եկեղեցական ժողովում, մեր բոլոր քեմերի ներկայացուցիչները հանդիսավոր խոստումներ են տվել Հոգևոր ձեմարանին օգնելու համար: Ժամանակն է այժմ, որ այդ հանդիսավոր խոստումները գործի վերածվեն և կատարվեն ստանձնված պարտականությունները:

Հոգևոր ձեմարանի գոյության, հարստեություն հարցը Հայաստանյայց Առաքելական եկեղեցու, խղճի, հավատքի հարցն է: Հարկավոր է շատ լրջորեն ու մտածված ձևով մտենալ այս խիստ կարևոր հարցին: Հայ ժողովուրդը նվիրաբերող ժողովուրդ է: Նա իր այրի կնոջ լուսմաներով անցյալում կանգուն ու պայծառ է պահել Լուսավորչի կանթեղը, մեր բոլոր մշակութային, հոգևոր կենտրոնները իր բարեպաշտական լինելաբովս նվիրատվությամբ, ազնվական առատաձեռնությամբ: Անհրաժեշտ է միայն կազմակերպել:

Հայաստանյայց Առաքելական եկեղեցին, Գեորգ Գ.ի իմաստուն և շրջահայաց ղեկավարությամբ, հոգևոր զարթոնքի մի նոր ու յուսավոր շրջան է ապրում: Հոգևոր ձեմարանի գոյությունը շատ մեծ երաջխիք է այդ զարթոնքը ապահովելու և ավելի արդյունավետ, յուսահանալի դարձնելու տեսակետից: Այժմ խնդիրն այն է, որ մեր բոլոր եկեղեցական քեմերը հասկանան Հոգևոր ձեմարանի պատմական դերն ու նշանակությունը Հայաստանյայց եկեղեցու կյանքում և իրենց արտի ամենամոտ հաստատությունը դարձնեն այն:

Այդ կլինի մեր քեմերի հայրենասիրության, էջմիածնասիրության անկեղծ զգացմունքների դրական ու շոշափելի արտահայտությունը:

